

کتاب‌شناسی "فلسفه دین و کلام جدید" (فارسی و انگلیسی)

Philosophy of religion

تدوین: **مهرداد خواجه** آخرین ویرایش: اسفند ۱۳۹۹

makhavan77@gmail.com

Website: www.makhavan.ir

کتاب عمومی / درسی:

- ۱) عقل و اعتقاد دینی / مایکل پترسون و .. / ترجمه نراقی و سلطانی / طرح نو. ۱۳۷۶
- ۲) درآمدی به فلسفه دین / چاد مایستر / ترجمه محمد یوسف ثانی / نشر نو / ۱۳۹۵.
- ۳) فلسفه دین / جان هیک / ترجمه بهزاد سالکی / انتشارات الهدی.
- ۴) کلام فلسفی (مجموعه مقالات) / ترجمه سلطانی و نراقی / صراط.
- ۵) فلسفه دین / ویلیام وین رایت / ترجمه علیرضا کرمانی / موسسه امام خمینی.
- ۶) فلسفه دین / کریستوفر همیلتون / ترجمه ثنا موسوی / انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۷) درآمدی بر فلسفه دین (ویراست دوم) / برایان دیویس / ترجمه ملیحه صابری نجف آبادی / سمت.
- ۸) فلسفه دین / مجتبی اعتمادنیا و روح الله چاووشی زیر نظر محسن جوادی / انتشارات سمت / ۱۳۹۷.
- ۹) درآمدی به فلسفه دین / مایکل ماری و مایکل ری / ترجمه سعید عابدی / نشر نی / ۱۳۹۹.
- ۱۰) فلسفه دین؛ درآمدی تاریخی / لیندا زاگربسکی / ترجمه شهاب الدین عباسی / نشر کتاب پارسه / ۱۳۹۴.
- ۱۱) فلسفه دین / نورمن گیسلر / ترجمه آیت الهی / حکمت.
- ۱۲) زمان و سرمدیت (جستاری در فلسفه دین) / استیس / ترجمه جلیلی / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- ۱۳) دین و معرفت (مجموعه مقالات) / ترجمه اعظم پویا / صراط.
- ۱۴) جستارهایی در فلسفه دین (مجموعه مقالات) / مرتضی فتحی زاده، انتشارات دانشگاه قم.
- ۱۵) ایمان چیست؟ جستارهایی در فلسفه دین / آنتونی کنی / ترجمه اعظم پویا / هرمس.
- ۱۶) فلسفه دین / تالیف فرو / ترجمه انشاء اله رحمتی / سهروردی.
- ۱۷) عقلانیت و دین / راجر تریگ / ترجمه حسن قنبری / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- ۱۸) مبانی فلسفه دین / دیوید پیلین / گروهی از مترجمان / ویراسته سید محمود موسوی / بوستان کتاب.
- ۱۹) کتاب ماه دین / ش ۱۷۰ (ویژه نامه فلسفه دین) / آبان ۱۳۹۰.
- ۲۰) فلسفه دین / از دانشنامه فلسفه استفورد / چالرز تالیافرو / ترجمه یاسر میردامادی / انتشارات ققنوس / ۱۳۹۶.

(جُنگِها) Anthologies

- 1) Pojman, L. ed. *Philosophy of Religion: An Anthology*.
- 2) Quinn, Philip L., and Charles Taliaferro. eds. 1997. *A Companion to the Philosophy of Religion*. Oxford: Blackwell.
- 3) Peterson, M., W. Hasker, B. Reichenbach, and D. Basinger. eds. 1996. *Philosophy of Religion: Selected Readings*. Oxford: Oxford University Press.
- 4) Cahn, Steven M., and David Shatz. eds. 1982. *Contemporary Philosophy of Religion*. Oxford: Oxford University Press.
- 5) Morris, T. V. ed. 1987. *The Concept of God*. Oxford: Oxford University Press.
- 6) Mitchell, B. ed. 1971. *The Philosophy of Religion*. Oxford: Oxford University Press.
- 7) Davies, B. ed. 2000. *Philosophy of Religion: a Guide and Anthology*. New York: Oxford University Press.
- 8) Stump, E., and M. Murray. eds. 1998. *Philosophy of Religion: The Big Questions*. Oxford: Blackwell.
- 9) Helm, Paul. ed. 1999. *Faith and Reason*. Oxford: Oxford University Press.
- 10) Davies, B. ed. 1998. *Philosophy of Religion. A Guide to the Subject*. London: Cassell.

(متون مقدماتی) Introductory Texts

- 11) Taliaferro, C. 1998. *Contemporary Philosophy of Religion*. Oxford. Blackwell.
- 12) Le Poidevin, R. 1996. *Arguing for Atheism: An Introduction to the Philosophy of Religion*. New York: Routledge.
- 13) Kenny, A. 1979. *The God of the Philosophers*. Oxford: Clarendon Press.
- 14) Mackie, J. L. 1982. *The Miracle of Theism: Arguments for and Against the Existence of God*. Oxford: Clarendon Press.
- 15) Swinburne, R. 1996. *Is There a God?* Oxford: Oxford University Press.
- 16) Davies, B. 1993. *An Introduction to the Philosophy of Religion*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press.
- 17) Peterson, M., W. Hasker, B. Reichenbach, and D. Basinger, eds. 1998. *Reason & Religious Belief: An Introduction to the Philosophy of Religion*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press.

- 18) Wainwright, W. J., and William L. Rowe. eds. 1973. *Philosophy of Religion: Selected Readings*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- 19) Smart, J. J. C., and J. S. Haldane. 1996. *Atheism and Theism*. Oxford: Blackwell.
- 20) Davis, Stephen T. 1997. *God, Reason and Theistic Proofs*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- 21) Morris, Thomas V. 1991. *Our Idea of God: An Introduction to Philosophical Theology*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- 22) Stone, M. W. F. 1998. 'Philosophy of Religion'. In A. C. Grayling ed., *Philosophy 2: Further through the subject*. Oxford: Oxford University Press.

کلام جدید^۱ / مسائل کلامی جدید

- ۱) کلام جدید در گذر اندیشه‌ها / مجموعه مقالات / به کوشش علی اوجبی / انتشارات اساطیر
- ۲) هندسه معرفتی کلام جدید / احد فرامرزی قراملکی / انتشارات اندیشه معاصر / ۱۳۷۹.
- ۳) درآمدی بر فلسفه دین و کلام جدید / ابولقاسم فنایی / اشراق / ۱۳۷۵.
- ۴) کلام جدید / حسن یوسفیان / مؤسسه امام خمینی و سمت / ۱۳۸۰.
- ۵) مباحثی در کلام جدید / علی شیروانی و همکاران / پژوهشگاه حوزه و دانشگاه / ۱۳۹۱.
- ۶) علم، عقلانیت و دین (درآمدی بر کلام جدید) / امیرعباس عزیزمانی / دانشگاه قم.
- ۷) باورها و پرسشها (جستارهایی در کلام جدید) / مهدی هادوی تهرانی / مؤسسه خانه خرد / ۱۳۷۸.
- ۸) درآمدی بر کلام جدید / هادی صادقی / معارف.
- ۹) مدخل مسائل جدید در علم کلام / جعفر سبحانی / ۳ جلد / مؤسسه امام صادق قم / ۱۳۷۹.
- ۱۰) آشنایی با کلام جدید و فلسفه دین / علی ربانی گلپایگانی / نشر واریان / ۱۳۷۸.
- ۱۱) مسائل جدید کلامی و فلسفه دین / ۴ جلد / خسروپناه / انتشارات المصطفی / ۱۳۸۸.
- ۱۲) کلام جدید با رویکرد اسلامی / خسروپناه / نشر معارف / ۱۳۸۹.
- ۱۳) دین و نبوت (پاسخ به شبهات کلامی) دفتر دوم / محمدحسن قردردان قراملکی / پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی / ۱۳۸۷.
- ۱۴) امامت (پاسخ به شبهات کلامی) دفتر چهارم / محمدحسن قردردان قراملکی / پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی / ۱۳۸۷.
- ۱۵) مدخل الی علم الکلام الجدید / محمد مجتهد شبستری / مؤسسه الاعراف / تحریر عبدالجبار رفاعی / ترجمه جواد علی و علاء زید.
- ۱۶) سکولاریسم اسلامی؛ نقدی بر دیدگاه روشنفکران مسلمان / منصور میراحمدی / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی / ۱۳۹۰.

(۱۷)

---

^۱ . ظاهراً اصطلاح کلام جدید کمتر در میان غربیان رایج است. البته مجله‌ای با عنوان *new theology* هست یا اصطلاح متألهان جدید به کار می‌رود، اما دست کم به لحاظ موضوعات و مسائل، مابه‌ازاء کلام جدید همان فلسفه دین است.

اصطلاح کلام جدید با انتشار کتاب شبلی نعمانی (از عالمان نامدار هندی) با نگارش کتابی به عنوان *علم کلام جدید* (ترجمه محمد تقی فخر داعی گیلانی/۱۳۳۹) این اصطلاح وارد زبان فارسی شده اما معلوم نیست واضح این مفهوم که بوده است اما نیاز به این علم را هم در این کتاب مطرح کرد:

امرئزه در عقاید و افکار مذهبی تزلزل و سستی و دودلی پیدا شده و افق مذهب غبارآلوده و تیره به نظر می‌رسد صدایی از هر طرف بلند است که پس به یک علم کلام جدید نیازمندیم. . مرحوم مطهری نیز در مصاحبه‌های بعد از انقلاب (پیرامون جمهوری اسلامی) به این نیاز (تأسیس علم کلام جدید) اشاره دارد.

مجلات (فعال و آرشیوی)

- 1) *Religious Studies*.
- 2) *Faith & Philosophy*.
- 3) *International Journal for the Philosophy of Religion*.
- 4) *Philosophia*.

- ۱) کیان
- ۲) نقد و نظر (پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی)
- ۳) قیاسات (پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی)
- ۴) کتاب نقد (پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی)
- ۵) فلسفه دین (پردیس قم)
- ۶) جستارهای فلسفه دین (پژوهشگاه علوم انسانی)
- ۷) پژوهش نامه فلسفه دین / نامه حکمت سابق (دانشگاه امام صادق)
- ۸) مهرنامه (قوچانی)
- ۹) هفت آسمان (دانشگاه ادیان و مذاهب)
- ۱۰) اندیشه دینی (دانشگاه شیراز)
- ۱۱) آینه معرفت (دانشگاه شهید بهشتی)
- ۱۲) کتاب ماه دین (خانه کتاب)
- ۱۳) پژوهش های علم و دین، (پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی)، دوفصلنامه
- ۱۴) فلسفه و کلام اسلامی (مقالات و بررسی های سابق)، دانشکده الهیات دانشگاه تهران

موضوعات خاص

دین و تعریف دین:

- ۱) دربارهٔ دین (مجموعه مقالات) / ترجمه مالک حسینی و دیگران / هرمس.
- ۲) دین پژوهی (از دایره المعارف دین میرچا الیاده) / ترجمه بهاءالدین خرمشاهی / پژوهشگاه علوم انسانی.
- ۳) مقالاتی دربارهٔ دین / گنورگ زیمیل / ترجمه مسمی پرست / ثالث.
- ۴) دین و چشم اندازهای نو (مجموعه مقالات) / ترجمه غلامحسین توکلی / بوستان کتاب.
- ۵) انتظار بشر از دین / محمد امین احمدی / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- ۶) فلسفه دین هگل / علی رفیع فلاح / نشر علم.
- ۷) فلسفه دین دیوید هیوم / محمد فتحعلی خانی / پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- ۸) دین پژوهی / نینیان اسمارت / ترجمه منتظری و شاکرنژاد / نشر ادیان.
- ۹) گفتمان ادیان (مجموعه سرمقاله‌ها و گفتگوهای مجله هفت آسمان) / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- ۱۰) درسنامهٔ دین شناسی / رودریگیس و هاردینگ / ترجمه سید لطف‌اله جلالی / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- ۱۱) عرفان پس از مدرنیته / دان کیویت / الله کرم کرمی پور / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- ۱۲) دریای ایمان / دن کیویت / ترجمه حسن کامشاد / طرح نو.
- ۱۳) مقدمه‌ای بر پژوهش دین عامیانه / گزیده و ترجمه ابراهیم موسی پور / جوانه توس / ۱۳۸۹.
- ۱۴) پدیدارشناسی دین / چهره‌های شاخص عوامل شکل دهنده و مباحث بعدی / جیمز کاکس / ترجمهٔ جعفر فلاحی / نشر مرکز
- ۱۵) دربارهٔ دین / فردریش شلایر ماخر / ترجمهٔ محمد ابراهیم باسط / نشر نی / ۱۳۹۹.

تجربه دینی:

- ۱) تنوع تجربه دینی / ویلیام جیمز / حسین کیایی / حکمت.
- ۲) تجربه دینی بشر / نینیان اسمارت / ۲ جلد / محمد رضایی و محمودی / سمت.
- ۳) تجربه دینی / وین پراودفوت / ترجمه عباس یزدانی، طه.
- ۴) معرفت‌شناسی تجربه دینی / کیث پندل / ترجمهٔ علی حقی / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی / ۱۳۹۵.
- ۵) برساخت‌گرایی، سنت و عرفان / سیدعطا انزلی / نشر طه. ۱۳۹۶
- ۶) تجربه دینی / مطالعه تطبیقی انتقادی آرای ابن عربی و اوتو / تز دکتر علی شیروانی / بوستان کتاب.
- ۷) تنوع دین در روزگار ما / چالرز تیلور / ترجمه مصطفی ملکیان / نشر شور.
- ۸) نقد و نظر / (ش ۲۳-۲۴ و ش ۴۷-۴۸)
- ۹) تجربه دینی / توماس ریچارد مایلز / ترجمه جابر اکبری / دفتر پژوهش و نشر سهروردی.
- ۱۰) دربارهٔ تجربه دینی / مایکل پترسون و دیگران / ترجمه مالک حسینی / هرمس

- (۱) تجربه دینی و چرخش هرمنوتیکی (بررسی آرای آلستون) / بابک عباسی / هرمس
 (۱۲) ادیان، ارزش‌ها و تجربه‌های اوج / ابراهام مزلو / ترجمه زهرا اکبری / انتشارات کرگدن / ۱۳۹۷

واقع‌گرایی / ناواقع‌گرایی دینی

- (۱) واقع‌گرایی دینی در قرن بیستم / سیدعلی اکبر قلعه بهمن / مؤسسه امام خمینی
 (۲) دریای ایمان / دن کیوپیت / ترجمه حسن کامشاد / طرح نو

ایمان، عقلانیت و معرفت‌شناسی دینی :

شاید مهمترین مسئله فلسفه دین معاصر ربط و نسبت ایمان و تعقل باشد (آیا دین و عقاید دینی عقلانی‌اند یا غیرعقلانی؟). یکی از مسائل فرعی چنین است: آیا اساساً نیازی به توجیه باور به خداوند هست یا نیاز نیست (ایمان‌گرایی)؟ اگر به توجیه نیاز دارد آیا لزومی به توجیه مبتنی بر قرائن دارد (الاهیات طبیعی) یا از این گونه توجیه بی‌نیاز بوده و مسیر دیگری را باید طی کرد (معرفت‌شناسی اصلاح شده)؟

- (۱) ایمان و ایمان‌گرایی / جان بیشاپ و... / ترجمه مریم خدادادی (دانشنامه فلسفه استنفرد) / ققنوس ۱۳۹۴.
 (۲) ایمان چیست؟ / آنتونی کنی / ترجمه اعظم پویا / هرمس.
 (۳) ایمان و عقل / پلنتینگا و ولترستروف / ترجمه بهناز صفری / دانشگاه قم.
 (۴) رویکردهای معاصر در معرفت‌شناسی دینی (مجموعه مقالات) / گاویت و اسویتمن / ترجمه هاشم مروارید / نشر نی / ۱۳۹۶.
 (۵) عقلانیت ایمان [تر دکتر] / هادی صادقی / طه.
 (۶) بازگشت به عقل نقد بینه‌جویی / کلی جیمز کلارک / ترجمه مهدی فرجی پاک و نعیمه پورمحمدی / انتشارات علمی و فرهنگی
 (۷) ایمان و تعقل (درسگفتارهای مرکز تربیت مدرس دانشگاه قم) / مصطفی ملکیان /
 (۸) نظریه ایمان در عرصه کلام و قرآن / محسن جوادی / نشر معارف.
 (۹) ترس و لرز / کی‌یرکگور / ترجمه عبدالکریم رشیدیان / نشر نی
 (۱۰) مجله نقد و نظر شماره ۲۵ و ۲۶ و ۲۷ و ۲۸ : ویژه دین و عقلانیت.
 (۱۱) ایمان‌گروی / رضا اکبری / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
 (۱۲) مجله کیان (ش ۵۲) بحران ایمان
 (۱۳) بی‌دلیلی باور (در باب درباب یقین و یگانگشتاین) [تر دکتر] / مینو حجت / هرمس
 (۱۴) عقلانیت و باوردینی از دیدگاه آلون پلنتینگا / محمد علی مبینی / مؤسسه امام خمینی.
 (۱۵) آیا ایمان به خدا عقلانی است؟ [بررسی آراء پلنتینگا] / نرگس نظر نژاد / انتشارات دانشگاه الزهرا.
 (۱۶) معرفت‌شناسی باور دینی از دیدگاه پلنتینگا / حسین عظیمی دخت / پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
 (۱۷) تجربه دینی و چرخش هرمنوتیکی (بررسی آرای آلستون) / بابک عباسی / هرمس
 (۱۸) رساله دین‌شناخت / آرش نراقی / طرح نو.
 (۱۹) ایمان دینی در اسلام و مسیحیت / محمد تقی فعالی.

- ۲۰) عقل و دل / ویلیام وین رایت / ترجمه محمدعلی شهاب / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- ۲۱) توجیه باور، آری یا نه؟ بررسی آرای ویلیام آلسٹن / محمدعلی مبینی / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- ۲۲) کرکگور و ایمان‌گروی / خلیل پوستینی / انتشارات دانشگاه امام صادق.
- ۲۳) عقل و ایمان از دیدگاه کرکگور / یحیی نصرتی و محسن رحیمی غازانی / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی / ۱۳۹۵.
- ۲۴) درآمدی بر معرفت‌شناسی دینی و معاصر / محمد تقی فعالی / نشر معارف.
- ۲۵) نقد برهان‌ناپذیری وجود خدا / عسکری سلیمانی / بوستان کتاب.
- ۲۶) دریای ایمان / دان کیوپیت / ترجمه حسن کامشاد / طرح نو.
- ۲۷) عقلانیت / انتشارات ترجمان علوم انسانی
- ۲۸) رؤیای خلوص؛ بازخوانی مکتب تفکیک، مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۷ (چاپ دوم ۱۳۹۰)
- ۲۹) کتاب ماه دین / پرونده ویژه پلنتینگا / شماره ۱۹۴ و ۱۹۵ آذر و دی ۱۳۹۲
- ۳۰) باور به خدا؛ درآمدی بر معرفت‌شناسی معاصر / جرج ماورودس / ترجمه رضا صادقی / مؤسسه امام خمینی / ۱۳۹۶.
- ۳۱) چشم‌انداز خدا باوری در قرن بیست و یکم / راسل استنارد / ترجمه بتول نجفی / انتشارات دانشگاه صنعتی شریف / ۱۳۸۱.
- ۳۲) معرفت‌شناسی پلنتینگا با رویکرد فضیلت‌محور / اکرم عسکرزاده مزرعه / نشر نگاه معاصر / ۱۳۹۹.

متون دیگر

- 33) Penelhum, *God and Scepticism: a Study in Skepticism and Fideism*, (Dordrecht: Reidel, 1983), and R. H.
- 34) Popkin, *The History of Skepticism from Erasmus to Spinoza*, (Rev. ed. Berkeley: University of California Press, 1979).
- 35) Helm, Paul. 1997. *Faith and Understanding*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- 36) Kenny, A. 1992. *What is Faith?: Essays in the Philosophy of Religion*. Oxford: Oxford University Press.
- 37) Sessions, W. L. 1994. *The Concept of Faith: a Philosophical Investigation*. Ithaca: Cornell University Press.
- 38) Kretzmann, N. 1990. 'Faith Seeks, Understanding Finds'. In Thomas P. Flint, ed., *Christian Philosophy*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- 39) Swinburne, R. 1994. *The Christian God*. Oxford: Clarendon Press. Chs. 1-3.
- 40) ——. 1981. *Faith and Reason*. Oxford: Oxford University Press.
- 41) Plantinga, A., and N. Wolterstorff, eds. 1983. *Faith and Rationality: Reason and Belief in God*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- 42) Helm, P. 2000. *Faith with Reason*. Oxford: Clarendon Press.

43) Plantinga, A. 2000. *Warranted Christian Belief*. New York: Oxford University Press.

متون اصلی:

44) Penelhum, T. 1995. *Reason and Religious Faith*. Boulder, Col.: Westview Press.

45) Gievet, R. Douglas, and Brendan Sweetman. eds. 1992. *Contemporary Perspectives on Religious Epistemology*. Oxford: Oxford University Press.

46) Senor, Thomas D. ed. 1995. *The Rationality of Belief and the Plurality of Faith. Essays in Honor of William P. Alston*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.

47) Jordan, J., and D. Howard-Snyder, eds. 1996. *Faith, Freedom and Rationality: Philosophy of Religion Today*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.

48) Sennett, James F. 1998. *The Analytic Theist. An Alvin Plantinga Reader*. Grand Rapids, Michigan: W. B. Eerdmans.

ایمان‌گرایی

49) Kierkegaard, Søren. *Concluding Unscientific Postscript to "Philosophical fragments"*. Edited by Robert L. Perkins.

50) Macon, Georgia: Mercer University Press, 1997.

51) Wittgenstein, L. 1966. *Lectures & Conversations : on Aesthetics, Psychology and Religious Belief*. Edited by Cyril Barrett. Oxford: Blackwell.

52) Barrett, C. 1991. *Wittgenstein on Ethics and Religious Belief*. Oxford: Blackwell.

53) Nielsen, K. 1992. 'Wittgensteinian Fideism'. In R. Douglas Gievet, and Brendan Sweetman. eds., *Contemporary Perspectives on Religious Epistemology*. Oxford: Oxford University Press.

54) Phillips, D. Z. 1988. *Faith after Foundationalism*. London: Routledge.

55) Stephen Evans, C. 1998. *Faith Beyond Reason*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

معرفت‌شناسی اصلاح‌شده

56) Plantinga, A., and N. Wolterstorff. eds. 1983. *Faith & Rationality. Reason and Belief in God*. Notre Dame : University of Notre Dame Press.

- 57) McLeod, Mark S. 1993. *Rationality & Theistic Belief: an Essay on Reformed Epistemology*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.
- 58) Zagzebski, Linda. ed. 1993. *Rational Faith: Catholic Responses to Reformed Epistemology*. Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press.
- 59) Houtenga, Dewey J. 1991. *Faith and Reason From Plato to Plantinga: an Introduction to Reformed Epistemology*.
- 60) Albany, N. Y.: State University of New York Press.
- 61) Helm, P. 1994. *Belief Policies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 62) Plantinga, A. 2000. *Warranted Christian Belief*. New York: Oxford University Press.
- 63) Helm, P. 2000. *Faith with Reason*. Oxford: Clarendon Press.

الاهيات طبيعى

- 64) Kretzmann, Norman. 1999. *The Metaphysics of Creation: Aquinas's natural theology in Summa contra gentiles II*. Oxford: Oxford University Press.
- 65) Kretzmann, Norman. 1997. *The Metaphysics of Theism: Aquinas's natural theology in Summa contra gentiles I*. Oxford: Clarendon Press.
- 66) Smart, J. J. C., and J. S. Haldane. 1996. *Atheism and Theism*. Oxford: Blackwell.
- 67) Forrest, P. 1996. *God without the Supernatural: a Defense of Scientific Theism*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.
- 68) Swinburne, R. 1991. *The Existence of God*. Oxford: Clarendon Press.

زبان دینی و هرمنوتیک:

RELIGIOUS LANGUAGE

آیا امکان صدور گزاره‌هایی الاهیاتی که معرفت‌بخش باشند هست؟ معیار معناداری زبان دینی چیست؟ آیا در باب خداوند حقیقی و ایجابی هم می‌توان سخن گفت یا تنها استعاری و سلبی می‌توان سخن گفت؟

- ۱) فلسفه زبان دینی / دان استیور / ترجمه ابوالفضل ساجدی / ادیان.
- ۲) معنا، واقع و زبان دینی در گزاره‌های دینی / محمدباقر سعیدی روشن / سمت و پژوهشگاه حوزه و دانشگاه / ۱۳۹۷.
- ۳) هرمنوتیک تطبیقی؛ بررسی همانندی فلسفه تأویل در اسلام و غرب / قاسم پورحسن / انتشارات حکمت صدرا
- ۴) آشنایی با هرمنوتیک / صفدر الهی راد / سمت و مؤسسه امام خمینی / ۱۳۹۸.
- ۵) هرمنوتیک / ژان گروندن / ترجمه محمدرضا ابوالقاسمی / نشر قطره
- ۶) هرمنوتیک مدرن؛ مقالاتی از نیچه ریکور وو / ترجمه بابک احمدی / نشر مرکز.
- ۷) درآمدی بر فهم هرمنوتیک / اشمیت / ترجمه بهنام خداپناه / انتشارات ققنوس.
- ۸) راز متن / عبدالله نصری / سروش.
- ۹) خدا، زبان و معنا / امیرعباس علی‌زمانی / انجمن معارف.
- ۱۰) عوامل فهم متن / سیدحمیدرضا حسنی / هرمس.
- ۱۱) درآمدی بر هرمنوتیک / احمد واعظی / پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- ۱۲) هرمنوتیک و نواندیشی دینی / مسعود جهانگیر / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- ۱۳) تاریخ‌مندی فهم در هرمنوتیک گادامر / امداد توران / انتشارات حکمت.
- ۱۴) خوانش ناشناختی از زبان دین / د.ز. فیلیپس / ترجمه حسین واله / انتشارات دانشگاه شهید بهشتی / ۱۳۹۴.
- ۱۵) زبان دین و باور به خدا / به کوشش قاسم پورحسن / انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی.
- ۱۶) هرمنوتیک / سیدمرتضی شیرازی / ترجمه محمدجواد معموری / نشر نگاه معاصر

17) Alston, W. P. 1989. *Divine Nature and Human Language: Essays in Philosophical Theology*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.

18) Ayer, A. J. 1946. *Language, Truth and Logic*. 2nd ed. London: Gollancz. Ch. VI.

19) Aquinas, *Summa Theologiae*, 1a, 13.

20) Heimbeck, R. S. 1969. *Theology & Meaning: a Critique of Metatheological Scepticism*. London: Allen & Unwin.

21) Hughes, G. ed. 1987. *The Philosophical Assessment of Theology: Essays in Honour of Frederick C. Copleston*.

22) Tunbridge Wells: Search Press.

- 23) Phillips, D. Z. 1976. *Religion Without Explanation*. Oxford: Blackwell.
- 24) Soskice, Janet. 1985. *Metaphor and Religious Language*. Oxford: Clarendon Press.
- 25) Swinburne, R. 1993. *The Coherence of Theism*. Rev. ed. Oxford: Clarendon Press. Chs. 4 and 5.
- 26) Wolterstorff, N. 1995. *Divine Discourse: Philosophical Reflections on the Claim that God Speaks*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 27) Ross, J. F. 1981. *Portraying Analogy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 28) McInerney, Ralph. 1996 *Aquinas on Analogy*. Washington, DC: Catholic University of America Press.

مسأله شر:

The Problem of Evil

یکی از چالش‌های درازآهنگ و طولانی در مقابل الاهیات، ناسگاری سه صفت خداوند (خیریت تام و قدرت مطلق و علم کامل) با وجود شر است. مسئله: آیا خداوند یا نمی خواهد یا نمی تواند این میزان از شر را رفع کند یا از آن خبر ندارد؟

- ۱) خدا و شر: درسنامه مسئله شر/ مایکل پترسون/ ترجمه حسن قنبری/ انتشارات طه/ ۱۳۹۷.
- ۲) فلسفه دین (خدا، اختیار، شر)، پلنتینگا، ترجمه محمد سعیدی مهر، طه.
- ۳) درباره شر (ترجمه مقالات برگزیده در فلسفه و الاهیات شر) ۶۱ مقاله در دو جلد الاهیات سنتی / و مدرن/ به سرپرستی نعیمه پورمحمدی/ ۱۳۹۸
- ۴) کتاب ماه دین، ش ۱۸۱، (ویژه‌نامه سوین‌برن و مسئله شر)
- ۵) خدای مهربان و مسئله شر/ مریم سلگی و قاسم پورحسن/ انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی
- ۶) مسئله شر؛ برگزیده مقالاتی در فلسفه تحلیلی/ به سرپرستی زهیر باقری نوع‌پرست/ ۱۳۹۹/ انتشار در اینترنت.
- ۷) پیرامون مسئله شر/ زهیر باقری نوع‌پرست/ ۱۳۹۸.
- ۸) شر؛ چالشی برای فلسفه و الاهیات/ پل ریکور/ ترجمه فرشید فرهمندنیا/ نشر آسنی/ ۱۳۹۹.
- ۹) یک گفتگوی سه نفره درباره خیر، شر و وجود خدا/ جان پری/ ترجمه زهره قلی پور/ نشر خوب/ ۱۳۹۹

- 1) Adams, R. 1987. 'Must God Create the Best?'. In T. V. Morris, ed., *The Concept of God*. Oxford: Oxford University Press.
- 2) Adams, M. M. 1999. *Horrendous Evils and the Goodness of God*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.
- 3) Adams, Robert Merrihew, eds., *The Problem of Evil* (Oxford: Oxford University Press, 1990).
- 4) Adams, Robert Merrihew "Middle Knowledge and the Problem of Evil", *American Philosophical Quarterly* 14 (1977): 109-17.

- 5) Adams, M. M., and R. M. Adams, eds. 1990. *The Problem of Evil*. Oxford: Oxford University Press.
- 6) Augustine, *On the Freedom of Choice*, Bks.2 and 3.
- 7) Aquinas, *On Evil and Commentary on the Book of Job*.
- 8) Leibniz, *Theodicy*.
- 9) Lewis, C. S., *The Problem of Pain* (London: Macmillan, 1940).
- 10) Howard-Snyder, D. ed. 1996. *The Evidential Argument from Evil*. Bloomington, Ind.: Indiana University Press.
- 11) Helm, P. 1993. *The Providence of God*. Leicester: Inter-Varsity Press.
- 12) Hick, John. 1977. *Evil and the God of Love*. 2nd ed. Basingstoke: Macmillan. Peterson, Michael L. ed. 1992. *The Problem of Evil: Selected Readings*. Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press.
- 13) Mackie, J. L., "Evil and Omnipotence", *Mind*, n.s. 64 (1955): 200-12. Reprinted in Adams and Adams.
- 14) Peterson, Michael L., ed., *The Problem of Evil: Selected Readings* (Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press, 1992).
- 15) Plantinga. Alvin. 1974. *God, Freedom and Evil*. New York: Harper and Row.
- 16) Phillips, D. Z. 1965. *The Concept of Prayer*. London: Routledge and Kegan Paul.
- 17) Stump, Eleonore, *Faith and the Problem of Evil* (Grand Rapids, Mich.: Stob Lectures Endowment, 1999).
- 18) Swinburne, Richard, *Providence and the Problem of Evil* (Oxford: Oxford University Press, 1998).
- 19) Yancey, Philip, and Brand, Paul, *The Gift of Pain* (Grand Rapids, Mich.: Zondervan, 1997).
- 20) Van Inwagen, Peter, *The Problem of Evil* (Oxford: Oxford University Press, 2007).- ترجمه در قالب پایان-
نامه در دانشگاه علامه

ادله له و عليه وجود خدا:

- ۱) درباره خدا/ مایکل پامر/ ترجمه نعیمه پورمحمدی/ انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۲) براهین اثبات خدا/ علی افضلی/ انتشارات مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه/
- ۳) اثبات وجود خداوند/ جان هیک/ ترجمه عبدالرحیم گواهی/ دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- ۴) درآمدی بر خداشناسی فلسفی/ محسن جوادی/ نشر معارف.
- ۵) دیدگاه‌ها در باب خدا/ آون/ مترجم حمید بخشنده/ انجمن معارف.
- ۶) وجود خدا/ جان هیک/ عبدالرحیم گواهی/ نشر علم.
- ۷) پروسلوگیون (خطابه‌ای در باب اثبات وجود خدا)/ آنسلم قدیس/ ترجمه افسانه نجاتی/ انتشارات قصیده سرا
- ۸) آیا خدایی هست؟/ ریچارد سویین برن/ محمد جاودان/ دانشگاه مفید.
- ۹) الحاد و ازخودبیگانگی (بررسی خاستگاه‌های فلسفی الحاد معاصر)/ پتریک مسترسن/ ترجمه سیدابراهیم موسوی/ پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- ۱۰) برهان وجودی/ جانانان بارنز/ ترجمه احمد دیانی/ پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- ۱۱) خدا در فلسفه/ بهاء‌الدین خرمشاهی/ پژوهشگاه علوم انسانی.
- ۱۲) اثبات وجود خدا به روش اصل موضوعی/ عبدالرسول عبودیت/ موسسه امام خمینی.
- ۱۳) تبیین براهین اثبات خدا/ عبدالله جوادی آملی/ انتشارات اسراء.
- ۱۴) ساعت‌ساز نابینا/ ریچارد داوکینز/ ترجمه محمود بهزاد و شهلا باقری/ انتشارات مازیار.
- ۱۵) برهان وجودی در فلسفه غرب و فلسفه اسلامی/ علی افضلی/ انتشارات مؤسسه پژوهشی انجمن حکمت و فلسفه
- ۱۶) استدلال‌های اخلاقی در اثبات وجود خدا/ استیون اونز/ ترجمه امیرحسین خداپرست/ (دانشنامه فلسفه استنفورد)(۸۱)/ انتشارات ققنوس/ ۱۳۹۶.

برهان وجودشناسی

برهانی پیشینی بر وجود خدا از طریق حضور مفهوم خدا در ذهن در درون ما که دست کم دو روایت دارد:

الف) روایت آنسلمی (در پروسلوگیون آنسلم) و نقد هم‌عصر آن در Aquinas, *Summa Theologiae*, 1a, 1,

ب) روایت دکارتی: در تأملات (تأمل پنجم) مقدم بر آن در بوناونتوره (de *Mysterio Trinitatis*, II, 11, 21-24)

برهان وجودشناسی در نقد عقل محض کانت A592/B620-A603/B631 نقد مشهوری دارد و در دوره معاصر نیز از سوی نورمن مالکوم و آلون پلنتینگا احیا شد و موجب مباحث جدیدی در متافیزیک، فلسفه زبان و منطق (مثل جهان‌های ممکن، نام‌های خاص و...) شد.

- 1) Malcolm, N. 1960. 'Anselm's Ontological Arguments'. *Philosophical Review* 69: 41-62. Reprinted in Alvin Plantinga, ed., *The Ontological Argument: From St. Anselm to Contemporary Philosophers*. New York: Anchor Books, 1965.
- 2) Plantinga, A. 1974. *The Nature of Necessity*. Oxford: Clarendon Press. Ch. X.
- 3) ———. 1974. *God, Freedom and Evil*. New York: Harper and Row. Pt.II, c.
- 4) ———. ed. 1965. *The Ontological Argument: From St. Anselm to Contemporary Philosophers*. New York: Anchor Books.
- 5) Oppy, G. 1996. *Ontological Arguments and the Belief in God*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 6) Barnes, Jonathan. 1972. *The Ontological Argument*. London: Macmillan.
- 7) Mackie, J. L. 1982. *The Miracle of Theism: Arguments for and Against the Existence of God*. Oxford: Clarendon Press. Ch.5.
- 8) van Inwagen, P. 1993. *Metaphysics*. Boulder: Westview Press. Ch. 5.
- 9) Davis, S. T. 1997. *God, Reason and Theistic Proofs*. Edinburgh: Edinburgh University Press. Chs. 2 and 4.
- 10) Craig, W. L. 1980. *The Cosmological Argument from Plato to Leibniz*. London: Macmillan.

برهان جهان‌شناختی

غالب روایتهای این برهان پسینی است صور کلاسیک این برهان در پنج طریقه آکویناس و روایت دیگری از آن ذیل اصل جهت کافی لایب‌نیس آمده است.

متون دیگر

- 1) van Inwagen, P. 1993. *Metaphysics*. Boulder: Westview Press. Ch.6.
- 2) Kenny, A. 1969. *The Five Ways: Saint Thomas Aquinas' Proofs of God's Existence*. London: Routledge and Kegan Paul.
- 3) Taylor, R. 1983. *Metaphysics*. 4th ed. Englewood Cliffs: Prentice-Hall. pp.99-108.
- 4) Rowe, William L. 1975. *The Cosmological Argument*. Princeton, N. J.: Princeton University Press.
- 5) Davis, S. T. 1997. *God, Reason and Theistic Proofs*. Edinburgh: Edinburgh University Press. Ch. 4.
- 6) Mackie, J. L. 1982. *The Miracle of Theism: Arguments for and Against the Existence of God*. Oxford: Clarendon Press. Ch. 3.

- 7) Swinburne, R. 1991. *The Existence of God*. Oxford: Clarendon Press. Ch. 7.
- 8) Leslie, John. 1989. *Universes*. London: Routledge.
- 9) D. Burrill, ed., *The Cosmological Argument*.

برهان نظم (طرح و تدبیر)

برهانی پسینی که سعی دارد از این مقدمه شروع کند که کیهان دارای نظم و نظامی است و به این نتیجه برسد که این نظم آفریده ناظمی مدبر است و نمی تواند عبث و گزافی باشد. منبع باستانی این برهان شاید در سیسرون باشد. و نقد کلاسیک آن در گفتگوهایی در باب دین طبیعی هیوم.

(۱) گفتگو در باب دین طبیعی / دیوید هیوم / ترجمه حمید اسکندری / نشر علم.

(۲) گفتگوهایی درباره دین طبیعی: خوانشی دیگر / دیوید هیوم / ترجمه و تحقیق: رسول رسولی پور و سوده مهتاب پور / انتشارات حکمت

متون دیگر:

- 1) Paley, William. 1802. *Natural Theology: or, Evidences of the Existence and Attributes of the Deity, collected from the appearances of nature*. New ed. London: W. Mason, 1817. منبعی مشهور در زمینه تمثیل ساعت ساز.
- 2) Swinburne, R. 1991. *The Existence of God*. Oxford: Clarendon Press. Ch.8.
- 3) Mackie, J. L. 1982. *The Miracle of Theism: Arguments for and Against the Existence of God*. Oxford: Clarendon Press. Ch.8.
- 4) Dawkins, R. 1986. *The Blind Watchmaker*. Harlow: Longman.
- 5) Hurlbutt, Robert. 1965. *Hume, Newton and the Design Argument*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- 6) Gaskin, J. C. A. 1978. *Hume & the Philosophy of Religion*. London: Macmillan.
- 7) Olding, A. 1990. *Modern Biology & Natural Theology*. London: Routledge.
- 8) Gerson, L. P. 1990. *God and Greek Philosophy: Studies in the Early History of Natural Theology*. London: Routledge. Ch.2, secs. on Stoic Design Arguments.
- 9) Davis, S. T. 1997. *God, Reason and Theistic Proofs*. Edinburgh: Edinburgh University Press. Ch.6.
- 10) Wynn, Mark. 1999. *God and Goodness: A Natural Theological Perspective*. London: Routledge.

برهان اخلاقی

معمولاً کسانی که از زمان کانت از براهین کلاسیک ناراضی اند این برهان را اقامه می کنند (روایت کلاسیک آن هم در نقد عقل محض بخش آموزه استعلایی و دین در محدوده عقل تنها آمده است)

متون دیگر

- 1) Mackie, J. L. 1982. *The Miracle of Theism: Arguments for and Against the Existence of God*. Oxford: Clarendon Press. Ch.6.
- 2) Adams, R. M. 1987. *The Virtue of Faith and Other Essays in Philosophical Theology*. Oxford: Oxford University Press. Pt.3.
- 3) Byrne, P. 1998. *The Moral Interpretation of Religion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- 4) Swinburne, R. 1991. *The Existence of God*. Oxford: Clarendon Press. Ch.9.

براهین مآل اندیشانه / منفعت محور

- 1) Pascal, P. *Pensées*, 343.
- 2) James, W. 'The Will to Believe'. In *The Will to Believe and other Essays in Popular Philosophy*. The Works of
- 3) William James Vol. 6. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1979.
- 4) ——. 'The Sentiment of Rationality'.
- 5) Jordan, J. ed. 1994. *Gambling on God: Essays on Pascal's Wager*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
- 6) Hacking, I. 1994. 'The Logic of Pascal's Wager'. In Jordan, ed., *Gambling on God*.
- 7) Madden, P. 1979. Introduction to the Harvard edition of W. James, *Will to Believe and Other Essays in Popular Philosophy*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1979.
- 8) Wainwright, William J. 1995. *Reason and the Heart: a Prolegomenon to a Critique of Passional Reason*. Ithaca: Cornell University Press. Ch.3.

برهان از طریق تجربه دینی

- 1) Gelman, Jerome I. 1997. *Experience of God and the Rationality of Theistic Belief*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.
- 2) Pike, N. 1992. *Mystic Union: an Essay in the Phenomenology of Mysticism*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- 3) Martin, C. B. 1959. *Religious Belief*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press. See chapter on religious experience.
- 4) Alston, W. P. 1991. *Perceiving God: the Epistemology of Religious Experience*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.
- 5) Yandel, K. 1993. *The Epistemology of Religious Experience*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 6) Kretzmann, N. 1994. 'St. Theresa, William Alston and the Broad-Minded Atheists'. In A. Padgett, ed., *Reason and the Christian Religion: Essays for Richard Swinburne*. Oxford: Clarendon Press.

صفات و تصورات گوناگون از خدا و معجزه:

دو مبحث اصلی در این باب:

الف) صفات خداوند: آیا میان صفاتی که سنتاً به خداوند استناد داده می‌شود سازگاری و انسجام وجود دارد؟ معنای کمال الاهی (و سایر صفات) چیست؟ آیا خدا می‌تواند محال را انجام دهد؟ نسبت خداوند با تغییر و زمان و نیز خیر اخلاقی چیست؟ آیا قدرت مطلق خدا با اختیار آدمی سازگار است؟ آیا خداوند در برابر عمل آدمی (نیایش و...) حساس است یا انفعال‌ناپذیر است؟

- ۱) صفات خدا (مجموعه مقالات) / ترجمه رضا بخشایش / پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- ۲) حدیث حاضر و غایب (الاهیات غیبت) / آرش نراقی، نگاه معاصر.
- ۳) خدا در اندیشه فیلسوفان غرب / هانس کونگ / حسن قنبری / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- ۴) خدا و دین در جهان پسامدرن / دیوید گریفین / ترجمه آیت‌اللهی / پژوهشگاه علوم انسانی.
- ۵) علم پیشین الاهی و اختیار انسان / محمد سعیدی مهر / مؤسسه فرهنگی اندیشه معاصر.
- ۶) علم خدا / مایکل ریگان / ترجمه فرناز فرود / انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۷) قدرت خدا / مایکل ریگان / ترجمه فرناز فرود / انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۸) انسان و خدای محجوب / ابراهیم آزادگان و یاسر خوشنویس / انتشارات دانشگاه صنعتی شریف.
- ۹) ماهیت خدا / آلوین پلنتینگا / ترجمه مهدی فرجی پاک / نشر نگاه معاصر.

10) Anselm, *Monologion*.

11) Aquinas, *Summa Theologiae*, 1a, qq.1-13.

12) Ockham, *Philosophical Writings: a Selection*. Translated by Philotheus Boehner. Indianapolis: Hackett, 1990. Chs. 8-10.

13) Duns Scotus, *Philosophical Writings: a Selection*. Translated by Allan Wolter. 2nd ed. Indianapolis: Hackett, 1987. Chs. 2-4.

14) Molins, *On Divine Foreknowledge*. Translated by Alfred J. Freddoso. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press, 1988.

15) Augustine, *Confessions*, Book XI. دو ترجمه در فارسی.

16) Hughes, Gerard J. 1995. *The Nature of God*. London: Routledge.

17) Gale, R. M. 1991. *On the Nature & Existence of God*. Cambridge: Cambridge University Press.

18) Hasker, W. 1989. *God, Time and Knowledge*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.

19) Rice, Hugh. 2000. *God and Goodness*. Oxford: Clarendon Press.

20) Wenady, Thomas G. 2000. *Does God Suffer?* Edinburgh: T & T Clark.

- 21) Lucas, J. R. 1989. 'The Vulnerability of God'. In *The Future: an Essay on God, Temporality and Truth*. Oxford: Basil Blackwell.
- 22) Swinburne, R. 1993. *The Coherence of Theism*. Rev. ed. Oxford: Clarendon Press.
- 23) Wierenga, Edward R. 1989. *The Nature of God: an Inquiry into Divine Attributes*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.
- 24) Alston, William P. 1989. *Divine Nature and Human Language: Essays in Philosophical Theology*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.
- 25) Kenny, A. 1979. *The God of the Philosophers*. Oxford: Clarendon Press. van Inwagen, P. 1995. *God, Knowledge and Mystery: Essays in Philosophical Theology*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.
- 26) Helm, P. 1997. *Eternal God: A Study of God without Time*. Oxford: Clarendon Press.
- 27) Morris, T. V. ed. 1987. *The Concept of God*. Oxford: Oxford University Press.
- 28) ———. ed. 1988. *Divine and Human Action: Essays in the Metaphysics of Theism*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.
- 29) Ross, J. 1969. *Philosophical Theology*. Indianapolis, Ind.: Hackett.
- 30) Leftow, B. 1991. *Time and Eternity*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.
- 31) Foscher, John Martin. ed. 1989. *God, Foreknowledge and Freedom*. Stanford, Calif.: Stanford University Press. Craig, William Lane. 1991. *Divine Foreknowledge and Human Freedom: the Coherence of Theism: Omniscience*. Leiden: Brill.
- 32) Craig, William Lane. 1988. *The Problem of Divine Foreknowledge and Future Contingents from Aristotle to Suarez*. Leiden: Brill.
- 33) Rogers, Katherine A. 2000. *Perfect Being Theology*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- 34) Hasker, William, David Basinger, and Eef Dekker. eds. 2000. *Middle Knowledge: Theory and Applications*. New York: Peter Lang.

ب) فعل الاهی: معنای انجام فعل الاهی در جهان چیست؟ آیا این جهان بهترین جهان ممکن است؟ حفظ جهان از سوی خدا به چه معناست؟ معجزه چیست؟ و بر چه چیزی دلالت دارد؟ و چه چیزی بر آن دلالت دارد؟ آیا خداوند نیازمند نیایش است؟

- 1) Geach, Peter. 1969. 'Praying for Things to Happen'. In *God & the Soul*. London: Routledge and Kegan Paul.
- 2) Houston, J. 1994. *Reported Miracles: a Critique of Hume*. Cambridge: Cambridge University Press.

- 3) Hume, David. 'Of Miracles'. In *An Enquiry Concerning Human Understanding*. Sec.IX. Leibniz. G. W. *Theodicy. Essays on the Goodness of God, the Freedom of Man, and the Origin of Evil*. Edited by Austin Farrer. La Salle, Ill.: Open Court, 1985.
- 4) Morris, T. V. ed. 1988. *Divine and Human Action: Essays in the Metaphysics of Theism*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.
- 5) Swinburne, R. 1970. *The Concept of Miracle*. London: Macmillan.
- 6) Ward, Keith. 1990. *Divine Action*. London: Collins.
- 7) Stump, Eleanore. ed. 1993. *Reasoned Faith*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.
- 8) Hughes, C., and R. M. Adams. 1992. 'Miracles, Laws of Nature, and Causation'. *Proceedings of the Aristotelian Society Supplementary Volume* 66: 179-205, 207-224.
- 9) Swinburne, R. 1989. ed., *Miracles*. London: Collier Macmillan.

مرگ، جاودانگی نفس و جهان پس از مرگ

THE SOUL AND IMMORTALITY

یکی از آموزه‌های اصلی ادیان سه‌گانه غربی ابراهیمی عقیده به ادامه حیات نفس پس از مرگ بدن است. این مسئله با قلمرو فلسفه ذهن و متافیزیک پیوند دارد.

- ۱) مرگ و جاودانگی (مجموعه مقالات) / ترجمه سید محسن رضازاده / ویراسته ملکیان / سهروردی.
- ۲) شور جاودانگی / دیوید چایداستر / ترجمه غلامحسین توکلی / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- ۳) درد جاودانگی / میگل اونامونو / ترجمه بهاء‌الدین خرمشاهی / ناهید.
- ۴) مرگ‌اندیشی از گیل‌گمش تا کامو / گزینش و ترجمه محمد آزاده، نشر نگاه معاصر.
- ۵) جاودانگی / رضا اکبری / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- ۶) نفس و بدن پیش و پس از مرگ / مجموعه مقالات همایش بین‌المللی آموزه‌های دینی و مسئله نفس و بدن / ۱۳۹۳.
- ۷) حیات جاودانه؛ پژوهشی در قلمرو معادشناسی / امیر دیوانی / نشر معارف /
- ۸) مرگ‌آشنایی؛ پژوهشی درباره چستی و ابعاد مختلف تجربه‌های نزدیک به مرگ / مجتبی اعتمادی‌نیا / انتشارات علمی و فرهنگی / ۱۳۹۷.
- ۹) فرجام‌شناسی مسیحی (با نگاهی به پیشینه فرجام‌شناسی در سنت‌های زردشتی و یهودی) / محمدرضا عدلی / نشر ادیان / ۱۳۸۹.

- 10) Plato, *Phaedo*, and *Republic*, Bk.X.
- 11) Aristotle, *de Anima*, Bks.2 and 3.
- 12) Aquinas, *Disputed Questions on the Soul*, q, 14.
- 13) Edwards, Paul. ed. 1992. *Immortality*. New York: Macmillan.
- 14) Dales, Richard C. 1995. *The Problem of the Rational Soul in the Thirteenth Century*. Leiden: E. J. Brill.
- 15) Perry, J. ed. 1975. *Personal Identity*. Berkeley: University of California Press. Selections from Descartes, Locke, Hume.

متون دیگر

- 16) Geach, Peter. 1969. *God & the Soul*. London: Routledge and Kegan Paul.
- 17) Swinburne, R. 1997. *The Evolution of the Soul*. 2nd ed. Oxford: Clarendon Press.
- 18) Taliaferro, C. 1994. *Consciousness and the Mind of God*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 19) Penelhum, T. 1970. *Survival and Disembodied Existence*. London: Routledge and Kegan Paul.
- 20) Helm, P. 1978. 'Disembodied Survival'. *Religious Studies* 14.
- 21) See also the special edition of *Faith & Philosophy*, on the general topic of resurrection, 1996.
- 22) Penelhum, T. 1982. 'Life After Death'. In Steven M Cahn, and David Shatz., eds., *Contemporary Philosophy of Religion*. Oxford: Oxford University Press.
- 23) Mavrodes, G. 1982. 'Life Everlasting and the Bodily Criterion of Identity'. In the same volume.
- 24) van Inwagen, P. 1978. 'The Possibility of Resurrection'. *International Journal of the Philosophy of Religion* 9: 114- 121.
- 25) Lewis, Hywel D. 1978. *Persons and Life After Death. Essays*. London: Macmillan.
- 26) Phillips, D. Z. 1970. *Death and Immortality*. London: Macmillan.
- 27) Hasker, W. 1999. *The Emergent Self*. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.

کثرت دینی و ادعای صدق انحصاری ادیان:

- ۱) تنوع دینی / دیوید بیسینگر / ترجمه مهدی اخوان (از مجموعه مدخل های دانشنامه فلسفه استنفرد) / ققنوس
- ۲) تعارض دعاوی ادیان / عبدالرحیم سلیمانی / دانشگاه مفید
- ۳) صراط های مستقیم (مجموعه مقالات)؛ سروش و دیگران، صراط.
- ۴) مباحث پلورالیسم دینی؛ جان هیک، عبدالرحیم گواهی، نشر علم.

- ۵) رویکردهای مختلف به پلورالیسم دینی؛ گلین ریچاردز، ترجمه رضا گندمی و احمد رضا مفتاح، دانشگاه ادیان و مذاهب.
- ۶) پلورالیسم دینی (دین، حقیقت، کثرت)؛ هادی صادقی، انجمن معارف.
- ۷) اسلام و کثرت‌گرایی دینی؛ محمد لگنهاوسن، ترجمه نرجس جواندل، طه.
- ۸) صراط مستقیم؛ (ویرایش جدید) عباس نیکزاد، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- ۹) پلورالیسم دینی یا پلورالیسم در دین؛ سید حسن حسینی، سروش.
- ۱۰) پلورالیسم دینی از منظر قرآن کریم، علی اسلامی، بوستان کتاب.
- ۱۱) ساحت‌های معنوی در ادیان جهان-نشانه راه-؛ هانس کونگ، ترجمه حسن قنبری، دانشگاه ادیان و مذاهب.
- ۱۲) کندوکاوی در سویه‌های پلورالیسم؛ محمد حسن قدردان قراملکی، کانون اندیشه جوان.
- ۱۳) پلورالیسم تحویلی؛ علیرضا قائمی‌نیا، دارالصادقین.
- ۱۴) نگاه یهودیت به ادیان دیگر / رضا گندمی نصرآبادی / دانشگاه ادیان و مذاهب
- ۱۵) بُعد پنجم، کاوشی در قلمرو معنوی؛ جان هیک، ترجمه بهزاد سالکی، قصیده سرا.
- ۱۶) مسیحیت و ادیان جهان؛ آرنولد توینبی، ترجمه حسین توفیقی، دانشگاه ادیان و مذاهب.
- ۱۷) درآمدی کوتاه بر گناه و رستگاری در ادیان جهان / هارولد کاور / ترجمه علی بورونی / دفتر تبلیغات اسلامه شعبه اصفهان / ۱۳۹۶.

- 1) Aslan. Adnan. *Religious Pluralism in Christian and Islamic Philosophy: The Thought of John Hick and Seyyed Hossein Nasr*. Surrey. Curzon Press. 1998.
- 2) Byrne. Peter. *Critical Note: A Religious theory of Religion*. Religious Studies. 27. 1990, 121-132.
- 3) _____ *Prolegomena to Religious Pluralism*. London. Macmillan. 1995.
- 4) D'Costa. Gavin (ed). *Christian Uniqueness Reconsidered: The Myth of a pluralistic Theology of Religions*. New York: Orbis. 1990.
- 5) _____ (ed). *The Impossibility of A Pluralist View of Religions*, Religious Studies 32, pp. 223-32, 1996.
- 6) Hewitt. Harold. *Problems in the philosophy of Religion: Critical Studies of the Work of John Hick*. New York: St Martin's Press. 1991.
- 7) *Hick John Faith and Knowledge*. London. Macmillan. 1957.
- 8) _____ *Philosophy of Religion*. London. Prentice-Hall. 1963.
- 9) _____ *God and Universe of Faiths*. London. Macmillan. 1973.
- 10) _____ *Problems of Religious Pluralism*. London. Macmillan, 1985.
- 11) _____ *An Interpretation of Religion*. London. Macmillan. 1989.

- 12) _____ *Disputed Questions in Theology and the Philosophy of Religion*. New Haven Yale University Press. 1993.[DQ]
- 13) _____ *The Rainbow of Faiths: Critical Dialogues on Religious Pluralism*(=A Cristian Theology of Religions). London: SCM press. 1995.[RF]
- 14) _____ "Religious pluralism" in 607-614, *A Companion to Philosophy of Religion* (ed) P.L. Quinn and Ch. Taliaferro. Blackwell. London. 1997.
- 15) _____ *Dialogues in the Philosophy of Religion*. New York. Palgrave. 2001.[DPR]
- 16) _____ *A Note in Critical realism* in www.JohnHick.org.UK. 2001.
- 17) Johnson. Keith. "*John Hick's Pluralistic Hypothesis and the problem of Conflicting Truth-Claims*". www.htc.Amason. 1998.
- 18) Legenhausen Muhammad *Islam and Religious Pluralism*. London Center for International and Cultural Studies. 1999.
- 19) Netland HA. *Dissionant Voices. Religious Pluralism and the Question of Truth*. Grand Rapids. Eerdmans. 1991.
- 20) Pelusa. "*Critical Dialogues with John Hick*." <http://www.faithnet.freeseve.Co.UK> 1999.
- 21) Plantinga. Alvin : *Warranted Christian Belief*. Oxford. Oxford University Press 2000.
- 22) Quinn. Philip. "*Religious Pluralism and Religious Relativism*" in 35-53 "Relativism and Religion" Lewis(ed). St Martin's Press. New York. 1995.
- 23) Richards. Glyne. *Towards a Theology of Religions*. London and New York. Routledge. 1989.
- 24) Sagi. Avi "*Religious Pluralism Assessed*." *Sophia*. 38. 2. 1999. pp 93-115.
- 25) Senor. Thomas. The "*Rationality of Belief and Plurality*" ., *Essay in Honor of William P-Alston*. Ithaco: Cornell University Press. 1995.[RBP]
- 26) Wainwright. William. *Philosophy of Religion*. London. Wards Worth Publishing Company 1999.[PR]
- 27) Ward. Keith. *Religion and Revelation*. Oxford. Ozford University Press. 1994.

معنای زندگی

- (۱) معنای زندگی / تئودس متس / سه ترجمه : ابولفضل توکلی شاندیز/ دانشنامه فلسفه استنفورد؛ ققنوس و هدایت علوی تبار در ارج‌نامه دکتر عزت الله فولادوند "در جستجوی خرد و آزادی" / نشر مینوی خرد. و زهرا رمضان‌لو / کتاب ماه دین/ تیر ۱۳۹۰
- (۲) مجله نقد و نظر / (دو شماره ویژه معنای زندگی) ۲۹ و ۳۰، ۳۱ و ۳۲ - ۱۳۸۴
- (۳) در جستجوی معنا/ أسوالد هنفلینگ/ ترجمه امیرحسین خداپرست و غزاله حجتی / نشر کرگدن/ ۱۳۹۵
- (۴) معنای زندگی / جان کاتینگم/ دو ترجمه دارد: الف) امیرعباس علی‌زمانی و مریم دریانی اصل / انتشارات حکمت. ب) اسماعیل علیخانی / علمی و فرهنگی.
- (۵) معنای زندگی / تری ایگلتن / ترجمه عباس مخبر / انتشارات بان/ ۱۳۹۶
- (۶) معنای زندگی (مجموعه مقالات) / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی/ ۱۳۸۹
- (۷) فلسفه و معنای زندگی / گزینش و ترجمه محمد آزاده/ نشر نگاه معاصر/ ۱۳۹۰
- (۸) یافتن معنا در دنیایی ناقص / ایدو لاندو/ مترجمان: حسین فرخی و مارال لاریجانی / انتشارات ترانه/ ۱۳۹۹.
- (۹) انسان در جست و جوی معنا / ویکتور فرانکل / ترجمه اکبر معارفی / انتشارات دانشگاه تهران
- (۱۰) معنای زندگی / گرت تامسون / ترجمه غزاله حجتی و امیرحسین خداپرست / نشر نگاه معاصر/ ۱۳۹۴
- (۱۱) سه فلسفه زندگی / پیت کریت / ترجمه بتول قزل‌بیگلو / انتشارات کرگدن/ ۱۳۹۸.
- (۱۲) معنای زندگی پشت چراغ قرمز؛ پدیدارشناسی معنا در زندگی روزمره / آروین آزرگین / انتشارات نگاه معاصر/ ۱۳۹۹.
- (۱۳) معنای زندگی / فرناندو سواتر / ترجمه مینا اعظامی / نقش و نگار
- (۱۴) پرسش‌های زندگی / فرناندو سواتر / ترجمه عباس مخبر / طرح نو
- (۱۵) دین و معنای زندگی در فلسفه تحلیلی / محمدرضا بیات / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- (۱۶) فلسفه قاره‌ای و معنای زندگی / جولیان یانگ / ترجمه بهنام خداپناه / انتشارات حکمت / ۱۳۹۶
- (۱۷) انسان و خدا یا معنای زندگی / لوک فری / ترجمه عرفان ثابتی / ققنوس
- (۱۸) درباره معنای زندگی / ویل دورانت / شهاب‌الدین عباسی / پارسه
- (۱۹) معنای زندگی / ویل دورانت / ترجمه زهرا زاهدی / نشر پندار تابان/
- (۲۰) معنای زندگی (مجموعه مقالات) / گردآوری و ترجمه اعظم پویا / ویراسته مصطفی ملکیان / نشر ادیان / ۱۳۹۰.
- (۲۱) معنای زندگی از نگاه مولانا و اقبال / نذیر قیصر / مترجم محمد بقایی ماکان / انتشارات تهران / ۱۳۸۹.
- (۲۲) درباره معنای زندگی / استن روکالین لیث / ترجمه محمد قلی‌پور و رضا دانشمندی / نشر مرندیز مشهد / ۱۳۸۷
- (۲۳) معنای زندگی ؛ تأملی بر دیدگاه دین و مکاتب بشری / علیرضا موفق / کانون اندیشه جوان/
- (۲۴) معنای زندگی / محمدتقی جعفری / مؤسسه تنظیم و نشر آثار علامه جعفری / ۱۳۹۶.
- (۲۵) معنای زندگی / مسیحا برزگر / انتشارات خانه معنا

- ۲۶) آری‌گویی به زندگی (معنای زندگی از دیدگاه علامه جعفری و متفکران غرب) / عبدالله نصری / دفتر نشر فرهنگ اسلامی / ۱۳۹۶
- ۲۷) تسلی بخشی‌های فلسفه / آلن دوباتن / ترجمه عرفان ثابتی / ققنوس
- ۲۸) در جستجوی معنای زندگی / گفتگو با اندیشه‌ورزان / تدوین و ترجمه: خسرو ناقد / انتشارات فرهنگ معاصر / ۱۳۹۵.
- ۲۹) بهترین‌های زندگی؛ دریچه‌ای به سوی امور براستی مهم / تامس هرکا / ترجمه شقایق محمدزاده / ویراسته مصطفی ملکیان / نشر نگاه معاصر / ۱۳۹۶.
- ۳۰) زندگی خوب؛ ۳۰ گام فلسفی برای کمال بخشیدن به هنر زیستن / مارک ورنون / ترجمه پژمان طهرانیان / نشر نو / ۱۳۹۶.
- ۳۱) حکمت الهی و آفرینش هدفدار / امیر شیرزاد / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی / ۱۳۹۱.
- ۳۲) در جستجوی خوشبختی / سیسلا بوک / ترجمه افشین خاکباز / نشر نو / ۱۳۹۶
- ۳۳) خوشبختی در پیش رو / فردریک لونوار / ترجمه هوشمند دهقان / نشر پیام امروز / ۱۳۹۶
- ۳۴) وزن چیزها / جین کازز / ترجمه عباس مخبر / نشر آگه
- ۳۵) ۴۲ اندیشه ناب: تأملاتی در باب زندگی، جهان و هر آن چیز دیگر / مارک ورنون / ترجمه پژمان طهرانیان / نشر نو / ۱۳۹۶.
- ۳۶) فلسفه، مشق زندگی / لوک فری / ترجمه افسانه نجابتی / نشر پیام امروز / ۱۳۹۷
- ۳۷) تاریخچه خوشبختی / نیکلاس وایت / ترجمه خشایار دیهیمی / نشر گمان
- ۳۸) فلسفه‌ای برای زندگی؛ رواقی زیستن در درنیای امروز / ویلیام اروین / ترجمه محمود مقدسی / نشر گمان
- ۳۹) هنر زنده ماندن / شوپنهاور / ترجمه علی عبداللهی / نشر مرکز / ۱۳۹۸.
- ۴۰) معنای زندگی؛ مؤسسه مدرسه زندگی / ترجمه هما قناد / نشر میلیکان / ۱۳۹۸.
- ۴۱) معنای زندگی از دیدگاه اسلام و بودیسم / محمدهادی معصومی / مؤسسه آموزش عالی فقه
- ۴۲) دین و معنای زندگی؛ بررسی و تحلیل نقش دین در معنا بخشی به زندگی / مریم سلگی و نفیسه امیری / نشر اندیشه احسان / ۱۳۹۸.
- ۴۳) درسنامه معنای زندگی / مصطفی ملکیان / ۱۳۸۲.

علم و دین

- ۱) علم، عقل و دین / درک استینزی / علی حقی / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- ۲) علم و دین / باربور / ترجمه بهاء‌الدین خرمشاهی / مرکز نشر دانشگاهی.
- ۳) فیزیک، فلسفه و الاهیات (مجموعه مقالات) / ترجمه همایون همتی / پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- ۴) نیاز به علم مقدس / سیدحسین نصر / ترجمه حسن میاننداری / ویراسته جلیلی / طه.
- ۵) رابطه علم و دین / عباسعلی سرافرازی / مؤسسه انتشارات بعثت / تهران، ۱۳۹۰.
- ۶) دانایی و معضل دینداری / محمدرضا اسدی / اندیشه امروز.
- ۷) ایمان و دانش / هابرماس و دیگران / انتخاب و ترجمه بانکی و حیدری / انتشارات دانشگاه تهران.
- ۸) علم و دین / تامس ویکسون / ترجمه محمد دهقانی / نشر ماهی.
- ۹) علم و دین؛ در جستجوی حقیقت / جان پوکینگهورن / ترجمه میلاد نوری ورزنی و رسولی‌پور / انتشارات حکمت / ۱۳۹۶.
- ۱۰) علم و دین؛ پنج پرسش / گرگ کاروسو / ترجمه تقی کیمیائی اسدی / نشر نگاه معاصر / ۱۳۹۹.

دین و اخلاق

- (۱) دین در ترازوی اخلاق / ابوالقاسم فنایی / صراط
- (۲) دین و اخلاق / جواد دانش / انتشارات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- (۳) ایمان و اخلاق / نعیمه پور محمدی / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- (۴) دین و اخلاق در نگاه هانس کونگ / حسن قنبری / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- (۵) رابطه دین و اخلاق (بررسی دیدگاه‌ها در مناسبات دین و اخلاق) محمد عالمی / بوستان کتاب.
- (۶) کتاب ماه دین / ش ۱۷۷ و ۱۷۶ (دو شماره ویژه‌نامه اخلاق و دین) خرداد و تیر ۱۳۹۱.
- (۷) نقد و نظر / شماره ۱۳-۱۴، زمستان و بهار ۱۳۷۶-۱۳۷۷.
- (۸) دین و اخلاق / نشر معارف.
- (۹) از اخلاق دینی تا دین اخلاقی [آراء طه عبدالرحمن درباره نسبت اخلاق و دین] / ابوالفضل سپاهی / نشر نگاه معاصر
- (۱۰) اخلاقی برای زندگی امروز؛ یافتن مبنایی مشترک میان فلسفه و دین / رورتی / ترجمه علی سیاح / چشمه
- (۱۱)

الاهیات مسیحی

- (۱۲) درسنامه الاهیات مسیحی / آلیستر مک‌کراث / ترجمه بهروز حدادی / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- (۱۳) الاهیات جدید مسیحی (مجموعه مقالات) / جمعی از مترجمان / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- (۱۴) ریشه‌های الاهیات مسیحی در مکاتب گنوسی و افلاطونی میانه / محبوبه هادی‌نا / نشر دانشگاه ادیان و مذاهب.
- (۱۵) فرهنگ الاهیات مسیحی / ون آستین هاروی / ترجمه جواد طاهری.
- (۱۶) عیسی، اسطوره یا تاریخ / آرچیبالد رابرتسون / حسین توفیقی / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- (۱۷) درآمدی به الاهیات نظام‌مند / پان‌برگ / سلیمانی اردستانی / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- (۱۸) اسطوره تجسد خدا / جان هیک / ترجمه سلیمانی و محمدی مظفر / دانشگاه ادیان و مذاهب.

روان‌شناسی و دین

- (۱) روان‌شناسی دین / وولف / ترجمه محمد دهقانی / انتشارات رشد
- (۲) روان‌شناسی دین بر اساس رویکرد تجربی / برنارد اسپیکا و دیگران / ترجمه محمد دهقانی / انتشارات رشد
- (۳) روان‌شناسی دین از دیدگاه ویلیام جیمز / مسعود آذربایجانی / پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
- (۴) درآمدی بر روان‌شناسی دین / مسعود آذربایجانی و سید مهدی موسوی اصل / سمت.

(۵) بهداشت روان و نقش دین / علی مرعشی / انتشارات علمی و فرهنگی.

مجموعه مقالات، جنگ‌ها و ...

- (۱) راهی به رهایی / مصطفی ملکیان / نگاه معاصر.
- (۲) زمینه‌های بحث فلسفی در ادیان (مجموعه مقالات) / کوپین و تالیفرو / گروه مترجمان / دانشگاه ادیان و مذاهب.
- (۳) عرفی شدن در تجربه مسیحی و اسلامی / علیرضا شجاعی زند / مرکز بازشناسی اسلام و ایران.
- (۴) گستره شریعت / محمد رضا اسدی / انجمن معارف.
- (۵) دین و باور دینی در اندیشه ویتگنشتاین / عطیه زندیه / نگاه معاصر.
- (۶) دین؛ اینجا و اکنون (مجموعه مقالات) / ترجمه مجید محمدی / قطره.
- (۷) آیین خاتم / محمد حسن قدردان قراملکی / پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- (۸) واقع‌گرایی دینی در قرن بیستم / سیداکبر حسینی قلعه بهمن / مؤسسه امام خمینی.
- (۹) سیری در سپهرجان (مجموعه مقالات) / ترجمه مصطفی ملکیان / نگاه معاصر.
- (۱۰) سیاحت اندیشه در سپهر دین (مجموعه مقالات) / محمد لگنهاوسن / گروه مترجمان / مؤسسه امام خمینی.
- (۱۱) دین، توسعه و فرهنگ / میثم موسایی / انتشارات جامعه‌شناسان.
- (۱۲) دین و تکنولوژی در قرن ۲۱، ایمان در دنیای الکترونیکی / سوزان جرج / ترجمه علی اصغر دارایی / پژوهشکده فرهنگ، هنر و ارتباطات.

فلسفه دین آراء فلسفه دینی در فیلسوفان

- (۱) فلسفه دین افلاطون از منظر پویشی / دانیل دومبرفسکی / ترجمه حسن پور و حجت‌زاده / نشر ققنوس
- (۲) بررسی امکان تفسیر دینی از فلسفه افلاطون / سیدهادی جعفری / نقد فرهنگ / ۱۳۹۷.
- (۳) فیلون اسکندرانی مؤسس فلسفه دینی / رضا گندمی نصرآبادی / انتشارات ادیان و مذاهب و سمت / ۱۳۹۳.
- (۴) فلسفه دین هیوم / محمد فتحعلی خانی / انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
- (۵) فلسفه دین کانت / لاورنس پاسترناک / ترجمه مریم هاشمیان / انتشارات ققنوس
- (۶) نگاهی نو به فلسفه دین کانت بر اساس آرای استیون پامکوویست / مصطفی صالحی اردکانی / انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب / ۱۳۹۸.
- (۷) فلسفه دین هگل / علی فلاح رفیع / نشر علم / ۱۳۹۶.
- (۸) دین و باور دینی در نظر ویتگنشتاین / عطیه زندیه / نشر نگاه معاصر / ۱۳۸۷.
- (۹) ویتگنشتاین؛ ربط فلسفه او به باور دینی / ویلیام هادسون / ترجمه مصطفی ملکیان / نشر هرمس / ۱۳۹۲
- (۱۰) دین در آینه ویتگنشتاین / فیلیس / مصطفی ملکیان / هفت آسمان.
- (۱۱) انیشتن از زبان خودش؛ نظریات انیشتن درباره علم، دین و سیاست و فلسفه آن رونی / ترجمه خاکبازان / نشر تمدن علمی /